

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Canonicae Sive Ius Ecclesiasticvm

Wiestner, Jacob

Monachii, 1706

V. De Testium Numero.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62656)

quit remitti: cum n. 84. monuisset, ejusmodi remissionem, ut depositiones non enervet, faciendam expresse: neque sufficere, quod pars non contradicat.

In relatis autem & aliis causis etiam, cum non remittitur, juramenti ea necessitas est; ut quoties novi testes: imò & iidem super novis articulis producuntur, repetendum sit, c. *Fraternitatis cit. in fine.* Nisi isti ad dictum sive testimonium suum declarandum recipiantur, vel prius de veritate, non super articulis propositis, sed totâ causâ dicendâ juravissent, Panormit. in c. cit. n. 1. Butrio *ibid. n. 4. cit.* Gaill. n. 16. & Farinac. *à. n. 47.* Unde

60. Dubium nascitur, quoties testes in eadem causâ de Jure valeant produci. Bis tervè eorum productionem in causis tam Ecclesiasticis, quàm Civilibus permissam, colligitur ex c. *In causis 15. & c. Ultra 55.* quorum dispositio ex *Novell. 90. cap. 4.* est desumpta. De quarta autem productione *cap. cit.* prodita & concordibus DD. suffragiis recepta est distinctio; vel enim, qui bis tervè testes produxit, ulteriori productioni renuntiavit, vel non?

61. Si prius, ad quartam: imò, si post primam illi renuntiavit, ad secundam & tertiam non est admittendus, c. *Cum venissent 25. ibi, Si renuntiatum fuit testibus hinc inde,* Panormit. in c. *In causis cit. n. 13.* quia renuntiandò perdidit jus ulterius producendi, Glossa in c. *Cum venissent cit. V. Renuntiatum;* renuntiatio enim illa vim habet conclusionis in causa, postquam in causâ principali aliæ probationes non admittuntur, arg. c. *Cum dilectus 9. de Fide instrument.* Glossa in c. *Cum venissent cit. V. Renuntiatum, ubi Panormit. n. 4. & Imola n. 7.*

62. Si posterius, alterâ opus est distinctione; vel enim prius productorum attestations jam sunt publicatæ, aut aliter in producentis notitiam pervenerunt, aut

secus. Priori casu ad ulteriorem productionem non est admittendus, *cap. 4. cit. & Auth. Qui semel, C. de Probat.* secundum receptam Glossam in *can. Imprimi 7. V. Si eo presente, 2. q. 1.* Posteriori autem ad quartam productionem admittitur: sed non nisi cum solemnitate Legalî, hoc est, nisi prius juraverit, antea productorum testimonia à se non suppressa vel occultata: ea se non explorasse, nec didicisse: novam productionem à se bona fide & sine fraude peti. Quam solemnitatem requirendi causa fuit partim; ut effrenata testium multitudo & lites protrahendî studium compeceretur, Glossa in c. *In causis cit. V. Productionem:* partim vero; quòd ex sæpius iterata productione oritur confusio Judicii & præsumptio; quòd eam petens testium depositiones reciperit: & quia iis intentum suum non probari advertit, alios corruptos producere velit. Ita in c. *In causis cit.* Panormit. n. 1. & Gonzalez n. 5. Quinta testium productione, cum ista quidem solemnitate concedenda est; ne nimia testium multitudine processus sufflaminetur, & lis ultra modum protrahatur, *cit. Speculat. 3. n. 11.*

ARTICULUS V.

De Testium Numero.

SUMMARIUM.

64. Duo testes regulariter plene probant.
65. Plures in ultimis voluntatibus.
66. Aliquando in contractibus & insensarum confessione.
67. Plerumque in Canonica purgatione desiderantur.
68. Et olim ad Cardinalis condemnationem requirebantur, 69. 806.

69. Neque requiri Divinò Jure prohibentur.
 70. Unius duntaxat testimonio creditur pluribus casibus,
 71. Tertio notabiliter non prejudicantibus,
 72. Testes singulares esse possunt tribus modis.
 73. Obstativè, sibi mutuo adversandò:
 74. Quales non probant.
 75. Cumlativè, se mutuo adjuvandò:
 76. Quales sæpè, non semper plenè probant.
 77. Diversificativè, deponendò de diversis:
 78. Quales plenà probatione vim minorem habent.

64. **D**E Numero testium ad plenam fidem faciendam necessario ac sufficienti Regulam non admittit videri potest varietas textuum Juris utriusque, ad actum plenam probationem, & quandoque ad ipsam eorum substantiam ac valorem, aliquando duos vel tres, aliquando quinque vel plures, & aliquando unum testem exigentium vel admittentium.

Hæc tamen varietas, licet magna sit, nequaquam tamen impedit, quò minùs ad plenam probationem & causarum decisionem duorum triumve idoneorum, sive omni exceptione majorum, testium in idem conspirantes depositiones requiri ac sufficere, Regulæ instar statuatur; cum id generatim statutum sit Jure, non Humanò duntaxat, *can. 75. Apostol. can. Acusatio, 2. q. 7. c. In omni 4. c. Cum à nobis 28. l. Ubi numerus 12. ff. hic &c.* Sed etiam Divinò, Deuteron. *cap. 17. V. 6.* & Matthæi *cap. 18. V. 16.* ubi Æterna Veritas, *In ore, inquit duorum vel trium testium fiet omne verbum.* Ratio ea reddi solet; quòd, licet unus aliquando soleat, non

facile tamen duo ejusmodi testes, in depositionibus conformes, perverti præsumantur.

Regula tamen hæc perpetua non est; eùm, ut insinuatum, Jure proditi sint varii actus & causæ, in quibus ad plenam fidem de re dubia faciendam exiguntur plures, aut sufficit unus.

Et plures quidem exiguntur Primo 65. in ultimis voluntatibus; eùm in testamento solenni septem, *l. Hæc consuetissimà 21. pr. C. de Testam. in Codicillo & Donatione mortis causâ quinque exiguntur, l. 5. fin. C. de Codicill. & l. fin. C. de Donat. causâ mort.* Secundo, aliquando in contractibus; sic enim in probatione solutionis contra creditorem, authenticâ scripturâ munitum, si illa per apocham, vel hanc casu fortuito perditam esse, legitime probari nequeat, quinque desiderantur, *l. Testium 18. C. hic:* quò testium numerò etiam probanda est confessio creditoris, fatentis sibi factam solutionem debiti, *Aurb. Rogati C. eadem Rubr.* Sic casu, quò mutui, depositi, vel alius contractus, libram auri non excedens, ex scriptura privata probandus est, aliquando sufficiunt duo, *l. fin. & Aurb. Sed novo, C. Si certum pet. ut eruditè Everhardus noster de Testibus p. 6. cap. 3. à n. 2.* Sic Modernò Jure ad valorem contractus Matrimonialis, præter Parochum, qui testis est qualificatus, duo alii testes necessarii sunt, Trident. *Sess. 24. cap. 1. de Ref. Matrim.* Tertio, in confessione inventarii, absentibus iis, quos negotium concernit, tres saltem testes interesse debent, *Novell. 1. cap. 2. §. 1.* Quarto, in Canonica purgatione, pro varia qualitate personarum & criminum gravitate quatuordecim, duodecim, septem, quinque vel tres, aut etiam duo tantum Compurgatores sive innocentie testes adhibentur, *can. Omnibus, 1. p. can. Si legitimi, 2.*

Y y 2

q. 5. 6.

- q. 5. c. *Cum P. 10. de Accusat. c. Inter 10. c. In juventute 12. de Purgat. Canon.*
48. Quintò, ad condemnationem alicuius S. R. E. Cardinalis olim, cum Hæreticos multa in eos malitiosè machinari compertum esset, si ille Episcopus 72. si Presbyter 44. si Diaconus 27. si Subdiaconus aut inferior Urbis Romanæ clericus fuit, septem testes requirebantur, *can. Praesul, 2. q. 5.* Ejusmodi autem machinationibus cum tempore cessantibus, illius textus dispositionem in usu esse desisse, *Barbatia de Praesant. Cardinal. q. 11. n. 1. c. 9.* & hodie ad quemcunque, cuiuscunque dignitatis sit, de crimine condemnandum duos vel tres omni exceptione majores testes sufficere, notant *Gratianus in can. 1. q. cit. Clarus §. fin. q. 66. n. 5. & Farinacius Prax. Criminal. q. 63. n. 144.* Alios casus, quibus duobus plures testes exiguntur, refert *Speculat. Tit. de Teste §. 11. à n. 1. cit. Everard. n. 5. c. 7. & Farinac. à n. 239.*
69. Neque huic testium numero Divinum Jus allegatum adversatur, ut cum nonnullis aliis in *c. Cum esses 10. de Testam. à n. 114.* voluit *Fagnanus*, permotus *c. cit.* textu, quò septem aut quinque testium numerum in ultimis voluntatibus exigentes leges Civiles alienæ esse dicuntur à Lege Divina; cum scriptum sit, *In ore duorum vel trium testium stes omne verbum, Deut. cap. 17. v. 6. & Matth. cap. 18. v. 16.* quia imprimis, si illæ huic legi adversantur, qua ratione sacri Canones non alternativè duos vel tres: sed determinatè Patrochum & duos vel tres alios testes; ac proinde tres vel quatuor ad valorem Matrimonii: ad purgationem Canonicam majorem: & maximum illorum numerum exigere potuerunt ad condemnationem Cardinalis? Quomodo *c. Licet cit.* Alexander III. verè asserere potuit, *Esse plures causas, quàm plures, quàm duos testes*

requirunt? Deinde; quia illò Deteronomii præceptò non plures adhiberi, sed unius solum testimoniò quis condemnari prohibetur. Accedit; quòd illud veteris Legis præceptum non Morale, sed Judiciale duntaxat fuerit; ac proinde Christi morte exspiravit, *c. Translato 3. de Constitut.* Neque præceptum illud resuscitatum & vivificatum est in Lege Gratia; quia ista ex *D. Thomæ 1. 2. q. 108. art. 1. c. 2.* & cæterorum TT. communi sententia præter Naturalia & quæ Deum, Ecclesiæ Sacramenta & Sacrificia spectant, nullum continet præceptum, Neque aliud eruitur ex *Matth. cap. 18. v. 16. cit.* quia illò solummodo illud Veteris Legis præceptum refertur & explicatur, non renovatur; ferè sicut apud eundem Evangelistam *cap. 23. v. 23.* præceptum solvendi Decimas: quas illò textu non obstante, in Novo Testamento, non Divinò, sed Ecclesiastico Jure debitas, ex communi DD. sententia *Suarez de Decimis cap. 10. n. 3.* tradit. Demum, quia *c. Cum esses cit.* testium Testamentariorum septemarius à Lege Divina alienus dicitur non; quòd alicui istius prohibitioni contrarius; sed, quòd numerus ille præter legem illam, sive ultra id, quod hæc exigit, sit introductus, ut cum *Menoch. de Praesumpt. Lib. 1. q. 80. n. 23.* & aliis adversit *Barbosa in c. cit. n. 5.*

Uni autem testi creditur Primò, si, ut in certo aliquo negotio unius testimonio vel denuntiationi fides habeatur, consentiant partes, *l. Fin. C. de Fideicommissis*: vel, si testator velit, ut in rebus, hæreditatem spectantibus, unius declaratione stetur, *l. Theopompus 14. ff. de Dote preleg.* Secundò, in causis nihil aut parum præjudicii afferentibus tertio, v. g. in dubio, an, qui defunctus est, fuerit baptizatus vel Catholicus, vel petierit Confessionem, *can. Cum itaque 110. dist. 4. de Crim.*

de Consec. an Ecclesia consecrata, an quis clericus sit, Speculat. cit. §. 11. num. 8. Tertio, quando agitur de vitando peccato, & parti jus non est quaesitum, vg. ut impediatur matrimonium contrahendum inter personas, laborantes impedimento dirimente, c. Super eo 22. hic & c. Praeterea 12. de Sponsal. sicut ex sola fama de copula cum sanguinea habito matrimonium impediendi causa sufficiens fuit, c. Super eo 2. de Consang. & affinit. Quarto, cum de rei defensione & probanda ejus innocentia agitur: & pro ista testificantis depositioni accusatoris contraria probatio non adversatur: sicut contingit, cum, isto homicidium probante, accusatus per unum testem probat, id ob necessariam sui defensionem & inculpatae tutelae moderamine servato commissum, aut vulnerati mortem, non ex inflicto vulnere, sed chirurgi imperitiâ aut ipsius vulnerati culpâ secutam Farinac. q. cit. n. 43. Quinto, si alicujus peregrinae Linguae peritus scripturam, illius charactere & idiomate exaratam, interpreteatur, saltem aliis interpretibus deficientibus, l. 1. §. fin. ff. de V. O. Idem n. 45. Sexto, si officialis aut minister publicus de actu à se gesto, vg. Notarius aut Curia executor, instrumentum à se confectum, citationem parti insinuatam, testentur, c. Cum parati 19. de Appell. ubi Glossa V. Suus nuntius, Menoch. de Arbitr. casu 99. à n. 2. & Farinac. q. cit. n. 40. Septimo, si summus Pontifex, Imperator, vel alius Princeps superiorem non recognoscens, de re aut facto aliquo testimonium perhiberet, Haunold. Tom 5. de J. & J. tract. 4. n. 284. Alios casus, quibus uni testi creditur, dabunt cit. Speculat. §. 11. à n. 7. & Farinac. à n. 18.

Neque obstant, c. Licet cit. verba, Nulla est causa, qua unius tantum testimonio, quantumvis legitimo terminetur;

quia intelligenda sunt de casibus, quibus agitur de notabili praedictio partis, contra quam testimonium perhibetur, juxta eam. Judices, 3. q. 9. Glossa in c. Licet cit. V. Unicus: in quibus causis proceditur tritum, Unus testis nullus testis, & illud, vox unius vox nullius, l. Jurijurandi C. hie hoc est, se solâ insufficientem ad aliquem convincendum vel condemnandum; quia ad hoc exigitur plena probatio, quam unus quantumcunque dignae personae depositio non facit: nisi cum alterius testimonio vel alia semiplena probatione conjungatur. Ad condemnandum, inquam; quia ad inquirendum, citandum, & aliquando etiam ad torquendum reum, unius omni exceptione majoris testimonium, cum semiplenè probet, & praesumptionem contra eum faciat, sufficere, cum Speculat. cit. §. 11. n. 11. & Farinacio cit. q. 63. n. 50. tradit Laiman in c. Licet cit. n. 4. Unde

Dubium oritur de testibus singularibus. Quibus licet probandi vis generaliter adempta videatur à Glossa in c. Cum dilectus 32. V. Probatio, de Elest. ceteri tamen DD. ejusmodi testimonium duas imò tres species distinguunt; quaedam enim tales sunt Adversativa, alii Cumulativa & alii Diversificativa singularitate.

Adversativa sive, ut etiam vocant, Obstativa singularitate singulares sunt, qui de uno quidem & non iterabili, vel saltem non iterato actu, ut est ejusdem hominis interfectio, varia &, quoad circumstantias, vg. temporis aut loci, inter se pugnantia deponunt: ut duo testes Titii eadem diversis temporibus: & duo senes idem & non iteratum adulterii crimen, alter sub schino, alter sub prino à Susanna commissum, asserentes, Daniel. cap. 13. V. 55. & 58. Glossa in eam. Nihilominus 16. V. Simul, 3. q. 9. Quò modo singularium testimonium duo, minus, quàm unus probant;

Yy

vel actu deponens testis unicus plenam fidem non facit, Baldus in *l. cit. num. 4.* Farinac. *q. cit. n. 34.* Magnam tamen hujusmodi testis singularis præsumptionem & plus quam semiplenam probationem in Criminalibus, ad reum questionibus subijciendum, vel purgationem Canoniam ei indicendam sufficientem facit, Clarus *§. fin. q. 53. num. 19.* & Farinac. *q. 37. n. 34.*

ARTICULUS VI.

De Testium Examine
ac Depositionibus
SUMMARIUM.

79. In teste jejunium exigit *Jur.*
80. Non etiam moderna *Consuetudo.*
81. Examinari debet à *Judice*, vel ejus delegato:
82. Secretè & *singillatim.*
83. Suique dicti reddere *rationem,*
84. Sive quò sensu rem *perceperit.*
85. De *credulitate* deponentes plerumque parùm:
86. Aliquando plenè *probant.*
87. *Probant* de auditu proprio,
88. Non etiam de alieno *deponentes:*
89. Qui tamen variis *casibus,*
90. Aliquando etiam in *causis Matrimonialibus* admittuntur.
91. Testis *exprimere* debet facti *circumstantias.*
92. Testes *inter se* contrarii *conciliandi* sunt.
93. *Secus,* fere paucioribus *prævalent* plures, à *diversis:*
94. Imò etiam ab eodem *producti:*
95. Quò tamen variis *casibus* non *procedit.*
96. Sibi *contrarii* testis dicto *posteriori* creditur, si *primus* statim:

97. Aliquando etiam, si id ex *intervallo* revocavit.

98. Plerumque tamen hoc *casu* prius,

99. Et *judiciale dictum* præfertur *extrajudiciali.*

100. Testimonia *adnotanda* in *Protocollo:*

101. Et *vivà voce*, non *scriptò*, *preferenda.*

Testes, in quacunque causa in *79.* iudicio deponentes, non juratos duntaxat, sed & jejunos esse, placuit Synodo Maticensi relata, *c.*

1. Quò autem sensu ab ista jejunium illis injunctum sit, non satis liquet ex *c. 1. cit. verbis*, nec convenit inter DD. horum enim non pauci textu illò, ne ad testificandum ebrius admittatur, cautum volunt; quòd ad aliquid asserendum ebrius impetu rapiatur potius, quàm ratione moveatur, arg. *l. Perspicendum 11. §. 2. V. Impetu, ff. de Pœnis.* Alii, à testimonio non ebrios solum arceri, sed jejunos quoque desiderari: at ex mera honestate, ob reverentiam juramenti, præmittendi eorum depositioni, & ex eadem præstandi à jejunis, ex decreto Cornelii Papæ *can. Honestum, 22. q. 5.* ubi *Honestum*, inquit, *etiam videtur, ut, qui in Sanctis audeat jurare, hoc jejunium faciat cum omni honestate & timore Dei.* Rursum alii, ut quasdam alias solennitates, sic & jejunium in præstantibus juramentum, & propter hoc in testificatione Judiciali, præcepti, *c. 1. cit. impositi*, necessitate fuisse observandum, & non jejunum non idoneum testem fuisse, existimant cum S. Thoma *2.2. q. 89. art. 10.* Cujus hac de re sententiam cæteris quidem præfert, sed cum *can. Decrevit q. 2. cit.* hanc quoque jejunii solennitatem non usu antiquatam, ait Barboza in *c. 1. cit. n. 3.* ut, licet ebrii, perinde ut mente capti, testimonium ho-